

Legestudenten – et menneske

Er normene for legestudenten for trange? Kanskje er studiet for opptatt av det sunne legemet, men glemmer å spørre hvordan det går med sjelen? Det er min bekymring idet jeg tar fatt på den siste etappen av legestudiet.

Kristine Hjulstad
kristine.magi@hotmail.com

Det oppleves temmelig solformørkende å stryke til eksamen. Og det er der denne historien starter.

Forskrekkelsen og smerten var stor da det skjedde. Som den samvittighetsfulle student jeg er, tok jeg kontakt med en av de eksamensansvarlige for å få noen råd og vink – ja, kanskje bare for å samle litt mot til å gjøre et nytt forsøk. E-posten fra den aktuelle professoren ga meg et inntrykk av at jeg var velkommen. Det måtte han ha glemt da jeg faktisk banket på døren. Navnet mitt hadde han også glemt. Men han minnet meg på at jeg ikke måtte komme dit og tro jeg kunne få noe ekstra hjelp.

«Du har jo ikke forstått den mest banale biologi. Du kan umulig ha lest. Du har i alle fall ikke fulgt undervisningen, og du kan slettes ikke ha hatt noen kollokvier. Da må det jo gå sånn», sa mannen som ikke bare har et faglig, men også et pedagogisk ansvar. La oss trykke på pauseknappen før jeg går tilbake til hvordan scenen med meg og professoren utspilte seg videre.

Den norske filosofen Hans Skjervheim går i sitt essay *Det instrumentalistiske mistak* (1) til kraftig angrep på den pedagogikken som opptrer med en mål-middel-rasjonalitet, slik vi ser vår professor argumenterer ut ifra. Altså at det eksisterer en kalkyle som er retningsgivende for hvordan et mål kan oppnås.

All den tid man følger kalkylen med forelesninger, kollokvier og pensumlesing, kan man ikke stryke til eksamen. Vellykkethet betyr at målet er oppnådd. Men denne tenkningen kan ifølge Skjervheim bære galt av sted når den appliseres på pedagogikken og, enda verre, på mennesket. Skjervheims angrep ligger i forlengelsen av filosofen Kants kategoriske imperativ – respekt for den andre! Som Kant selv påpeker, kan hans imperativ formuleres på ulikt vis, blant annet at mennesket har en verdi. Mennesket eksisterer «som et formål i seg selv og ikke bare som et middel» (2).

Går vi tilbake til dialogen mellom professoren og meg, fortsatte den med mitt tilsvarende: «Der sitter du som forsvarer av den evidens-

baserte kunnskap og uttaler deg om hvem jeg er, helt uten å vise den minste interesse for hvem jeg faktisk er. Ja, du husker ikke engang navnet mitt. Du har mistet helt av syne at jeg først og fremst er et følende, tenkende og opplevende individ.» Så forklarte jeg ham grunnen til at jeg strøk til eksamen. Den var en helt annen enn den slendrian det er så lett å mistenke en student for. For det stemmer at jeg ikke hadde fulgt forelesninger. Årsaken var at jeg de siste årene hadde slitt med alvorlige bivirkninger etter kreftbehandling i tenårene. At jeg ikke hadde kollokvert, skyldtes at jeg har tilhørt så

«Problemet med den kalkylebaserte tenkningen er at man kan miste av syne at mennesket er et formål i seg selv»

mange ulike kull at jeg ikke lenger var en del av flokken. Men jeg hadde lest. «Ja, jeg har gjort så godt jeg kan», fortsatte jeg. «Nå er jeg veldig lei meg for at det likevel ikke var godt nok!» Professoren beklaget og lovet både å være til hjelp og å være min støttekontakt. Det tilbudet besvarte jeg med et avslag som var endelig.

Problemet med den kalkylebaserte tenkningen er at man kan miste av syne at mennesket er et formål i seg selv. Som følge av dette blir studenten vellykket som menneske kun når målene oppnås. Graden av vellykkethet er derved avhengig av hvor godt studenten har satt opp sitt regnestykke. Den instrumentelle fornuften har selvsagt også sin plass. Vi skal sertifiseres som leger. Det er avgjørende at vi kan våre prosedyrer og grep. Så får vi også underskrift i meldingsboken at vi har utført rektal eksplorasjon. Men denne mål-middel-rasjonaliteten har sine klare grenser. I det sosiale feltet er det de allmenngyldige normene som er rettesnoren, og ikke det velkalkulerte resultatet, ifølge Skjervheim (1).

For trange normer

Eksemplet med professoren er ikke unikt. Det bar galt av sted allerede første studiedag da de leste opp navnene til alle fremmøtte. Først ernæringsstudentene. Siden tannlegestudentene. Og vi merket spenningskurven nå sitt høydepunkt da oppleseren sa: «... og så er det min store ære å få lese opp navnene på landets klokkeste hoder – legestudentene.»

Om disse ordene ikke lenger uttales slik, er jeg redd holdningene fortsatt sitter i veggene. Det er et farlig utsagn og en farlig tanke, der vår tidsånd er prestasjon og iscenesettelse av selvet. For i studiet lærer vi at det som virkelig teller, er det som lar seg telle. Nå er det også machiavelliske tilstander i kantinen og på lesesalene, for den kalkylebaserte tenkningen er blitt studentenes strategi. Og vi setter nøye opp våre regnskap. Derfor er det slik at en Anders kan si at han klarte eksamen på bare 2 timer og 34 minutter, men hadde han gidde, kunne han klart det på 1 time og 20 minutter. En annen forsøker å være stolt av å klare eksamen med forlenget tid.

Våre lærere burde gjennom sine holdninger holdt frem andre forbilder enn Machiavelli. En Kierkegaard eller Tsjekhov ville ha vært så mye bedre. Tsjekhov, som selv var lege, sier i novellen *Stikkelsbær* (3): «Husk nå på at der dere er unge og sterke, må dere ikke glemme å være gode.» Men jeg er redd vi i studiet lærer å se oss selv med den andres blikk. «Vi lærer å se oss selv som et objekt, og slik risikerer vi å forkaste deler av oss selv som mindre elskverdige», for å sitere Finn Skårderud (4).

Normene for legestudenten er, slik jeg ser det, for trange. Før 6. semester og den store indremedisinske eksamen ber semesterleder oss om «å legge til side alt annet og kun fokusere på eksamen». Men hva betyr det? Bør vi skille oss fra partneren? Sette bort ungene? Si opp deltidsjobben som får endene til å møtes? I så fall kan man retorisk tenke seg at fakultetet burde dele ut gratis prevensjon. Det er nå engang slik at vi studenter er mennesker. Vi skal være seks og syv år i samme studium dersom alt går på skinner. Vi skal bli glade i noen, miste noen og kanskje stifte familie.

Men tar man semesterlederen på alvor, reduseres vi til produksjonsenheter ved

Illustrasjon: Sylvia Stølan

samlebåndet der produksjonsenheter er oppnådde læringsmål. En slik reduksjonisme kan fort få studenten til å sette seg fast i maskineriet og som en Chaplin kjempe mellom tannhjulene. Vi må behandles som de tenkende, følende og opplevende individene vi er. Man må interessere seg mer for de sunne sjelene i de sunne legemene. Det er nå engang en viktig innsikt at det å kunne berøres, det vil si å være i kontakt med egne begrensninger og følelser, er en sentral kilde til klinisk innsikt, til å forstå pasientens situasjon.

Nettopp i et legestudium bør det være rom for livet selv. Vi bør belønnes for den

livserfaringen vi har. Den må ses som en viktig kunnskapskapital som på sikt kan tjene den kliniske gjerningen. For bare slik kan vi lære å møte pasientene som noe mer enn kasuistikker og representanter for ulike sykdomsgrupper. Som mennesker. Intet mer. Intet mindre.

Kristine Hjulstad (f. 1983) er legestudent ved Universitetet i Oslo, forskerlinjestudent ved Senter for medisinsk etikk, Universitetet i Oslo og artist. Forfatter har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

Litteratur

1. Skjervheim H. Deltakar og tilskådar og andre essays. Oslo: Aschehoug, 1996.
2. Stigen A. Tenkningens historie. Oslo: Gyldendal, 1983.
3. Tsjekhov A. Goosberries. 1898. Oversatt fra engelsk utgave. www.eldritchpress.org/ac/gooseb.html (5.12.2016).
4. Skårderud F. De unge sliterne. Aftenposten 29.12.2014. www.aftenposten.no/meninger/De-unge-slitterne-70795b.html (5.12.2016).

Mottatt 30.10. 2016, førsterevisjon innsendt 28.11. 2016, godkjent 5.12. 2016. Redaktør: Geir W. Jacobsen.